

‘Nieuwe vrienden’

Reisverhaal uit Noord India

Piet Buitendijk

juli 2002

blz. 1

Nieuwe vrienden

Reisverhaal uit Noord India

“You can touch it, it is holy water, nobody gets sick, nobody dies from this water”, zegt de schipper ter geruststelling. In de platte roeiboot varen we over de heilige rivier de Ganges. Aan de oever, op de betonnen riviertrappen, zien we de inwoners van Varanasi en de pelgrims zich wassen in de rivier. Hele families baden zich in het sterk verontreinigde water en drinken eruit. Het krioelt van leven aan de Ganges en van de bacterieën in het rivierwater.

In het licht van de opkomende zon is het een schitterend kleurrijk schouwspel. In een rustig tempo roeit de schipper zijn roeiboot langs de oevers van de rivier. We komen bij de Marnikarnika Ghat of te wel de ‘Burning Ghat’, de brandstapels waarop de Hindi hun gestorven familieleden cremen. In een merkwaardige mix van Engels, Nederlands en Hindi geeft de schipper zijn visie op het ochtendritueel: “Nou you can see life and dead, happy and unhappiness at both sides of the boat.....” Op de brandstapels van Sandelhout liggen de overledenen, toegedekt met goudgeborduurde kleden. Vanaf de boot op enkele tientallen meters verwijderd van de brandstapel, zien we

hoe de oudste zoon van een der families het vuur ontsteekt met een fakkel. Overeenkomstig de traditie wordt de fakkel aangestoken met het eeuwig brandend vuur aan de Ganges. Een vuur dat al 500 jaar brandend gehouden wordt. Vrouwen mogen bij de crematie niet aanwezig zijn, zij zouden te emotioneel zijn aldus de schipper. Nauwelijks 100 meter uit elkaar zien we links van ons de feestvreugde van de pelgrims. Zij hebben de lange weg naar de Ganges getrotseerd om te baden in het heilige water. Rechts aan de oever zien we hoe de ziel van de overledenen gereinigd wordt. Straks worden hun resten aan de Ganges geofferd. Stemmige geluiden klinken over het water: het gejoel van de pelgrims, gemengd met het gewijde klokgelui van de crematies. Iedereen op de boot is onder de indruk en er vallen lange stiltes in de gesprekken als de schipper terug roeit naar de aanlegsteiger.

Het ontbijt wacht en via vele nauwe steegjes en trappen zoeken we ons een weg naar het gereserveerde restaurantje. Omdat iedereen zo dicht mogelijk bij de Ganges wil wonen, zijn de oude huizen in het stadscentrum hoog. Vijf of zes verdiepingen zijn geen uitzonderingen. De straatjes zijn niet breder dan de lengte van een koe. Als er een koe dwars staat worden pelgrims, fietsers en voetgangers opgehouden totdat iemand het dier een klap op zijn heilige kont geeft en de koe verder loopt, herkauwend op de voedselresten die uit de ramen worden gegooid.

We vinden ons ontbijt op het dakterras van een zes etages hoog toeristenhotel. Gezeten aan wiebelende plastic tafeltjes krijgen we een eenvoudig ontbijt geserveerd. Uitkijkend over de rivier en de levendige Ghats maken we plannen voor de rest van de dag. Ik besluit om deze ochtend de exotische straatjes van de Chowk nog wat beter te bekijken. Samen met enkele reisgenoten daal ik de zes paar trappen af en sta opnieuw in het labyrint van kleine steegjes. Al snel worden we aangesproken door een kleine donkere man die een vriend van de schipper blijkt te zijn. Hij belooft ons naar een plek te brengen waar we van korte afstand op één van de crematieplaatsen kunnen uitkijken. Via enkele trappen leidt hij ons naar het dak van één van de sterfhuisen aan de Ghat. Veel Hindoes komen naar Varanasi om te sterven en verblijven zolang in een sterfhuis aan de Ganges. Onze nieuwe vriend blijkt een verkoper van sandal-hout te zijn, een houtsoort die een aangename geur aan de verbrandingen moet geven.

Aangekomen op de bovenste verdieping van het sterfhuis wijst onze vriend naar een oude vrouw die gehurkt in een hoekje op de kale grond zittend op

de dood wacht. Om haar heen staan schaaltes met voedselresten. Van achter de balustrade kijken we neer op één van de brandstapels pal aan de oever. Op de stapel zien we een oude vrouw liggen. Een rode sari met goudbrokaat bedekt haar lichaam, maar de uiteinden van de sari drijven in het water. Geëmotioneerd luisteren we naar het verhaal van onze vriend de houtverkoper. Hij vertelt over het kasten systeem en z'n tradities. Iedere kaste heeft zijn eigen crematieplaats en eigen rituelen. In principe wordt iedere overleden Hindoe op deze wijze gecremeerd. Behalve dan de priesters, melaatsen, kinderen onder de twaalf jaar, zij die door een slang zijn gebeten en verder alle dieren. Hun ziel wordt al geacht zuiver te zijn en hun lichaam wordt direct, zonder verbranding, aan de Ganges geofferd. Vastgebonden met een steen, tegen het drijven.

De verbrandingen gaan dag en nacht door, 250 mensen per dag volgens onze vriend. Er is veel hout voor nodig, 600 kilo hout voor iedere crematie. Omdat 1 kilo hout 150 rupees kost (3,50 euro), betekent dat voor de familie een groot financieel probleem. De wachtenden in het sterfhuis hebben geen familie en daarom wordt er verwacht dat iedere bezoeker op z'n minst een bijdrage voor 1 kilo hout levert. We worden gewezen op de 'nurse' die het geld inzamelt. "Please do it for them, this is your last carma!". We nemen afscheid van onze vriend en de 'nurse' en duiken opnieuw onder in het labyrint van de Chowk. Hier is alle gelegenheid om nog typische souvenirs en handnijverheidswerk uit India te kopen voordat we morgen weer vertrekken. Het is er vol met winkeltjes en verkopers van houten speelgoed, handelaars in zijde, in specerijen, eetstalletjes en heilige koeien. Het is uitkijken dat je niet uitglijdt in de koeiendrek.

Varanasi is de laatste plaats op de rondreis door Noord-India. Nog steeds onder de indruk van de belevingen aan de Gangesrivier reizen we met de nachttrein terug naar Delhi. Op het perron zien we de drukte in de derde klas wagons. Door de spijlen van de kleine ramen zien we hoe vol het daar binnen is. Er zitten zelfs mensen naast elkaar in de bagagerekken boven de houten banken. Gelukkig reizen wij in tweede klas coupes waar we gereserveerde plaatsen hebben. Ondanks de 'luxe' van de tweede klas slaapcoupes is de ruimte beperkt. Vier personen op neerklapbare stapelbedden aan de ene zijde van het gangpad. Aan de andere zijde twee neerklapbare bankjes boven elkaar achter een gordijntje. Het is passen en meten om de bagage onder de banken weg te stouwen. Mijn grote tas past nergens onder en we kunnen het ding alleen kwijt op mijn slaapplek: de bovenste neergeklapte bank aan de

kleine tweepersoons zijde. Maar waar moet ik dan slapen? Terwijl de trein zich precies op de geplande vertrektijd in beweging zet, lopen door de lange trein de verkopers van thee, water en broodjes. Mijn reisgenoten en ik houden een picknick van de meegebrachte koekjes, flessen wijn en bier in bruin-papieren zakken.

Na ons avondeten maken we spoedig onze bedjes in orde. De rest van de trein, de meeste zijn Indiërs, is al veel eerder te bedde gegaan. Alleen mijn slaappleaats is nog steeds bezet door mijn eigen tas. Van achter het gordijntje vlak naast onze coupe hebben we al tijden niets gehoord. Blijkbaar zijn die twee stapelbedjes onbezet. De twee mannen die daar bij het begin van de reis zaten hebben we niet meer gezien. Misschien uitgestapt? Enigszins mokkend besluit ik de nacht zittend door te brengen op de plaats naast ons, die nu blijkbaar onbezet is. Maar Mireille kan dat niet toestaan en maakt mijn bedje op in de blijkbaar onbezette coupe en stopt mij in.

Het is lastig om de slaap te vatten in een rijdende trein, met z'n geluiden, de stops op stations en de voorbij schietende gekleurde lichten langs de ramen. De gedacht dat ik ieder ogenblik gewekt kan worden door de rechtmatige eigenaar van deze coupe, of door een boze conducteur, maakt dat ik moeilijk in slaap kan komen. Dommelend op het ritme van de trein dwalen mijn gedachten af naar het begin van de reis. Als in een film trekken alle belevissen aan mijn oog voorbij.

Zoals de eerste dag in Delhi, als ik 's morgens met mijn kamergenoot Marc een wandelingetje maak in de omgeving van het hotel, nog voor het ontbijt. Door het tijdsverschil en de jetlag zijn we al vroeg wakker. Nog veel te vroeg om in het hotel te kunnen ontbijten. We verbazen ons over de eerste indrukken van het straatleven. Een levendiger straatbeeld dan hier hebben we zelden meegemaakt. Een groot deel van dagelijkse leven speelt zich af op straat. Kapper, barbier, tandarts, smid, allemaal houden ze non-stop inloop uur. Auto's, talloze riksja's fietsen en voetgangers proberen zich met luid getoeter en gebel zich een weg door het drukke verkeer te banen. De geur van wierrook vermengt zich met die van etenswaren en benzine. Indiërs zijn bezig met hun ontbijt. Gezeten op de grond, of op de stoep, voor hun onderkomen of hun winkeltje bakken ze kleine pannekoekjes. Op open vuurtjes of met kleine gasbrandertjes. Marktkoopmannen stallen hun waren uit. Groente- en fruitstalletjes en gebakken broodpannekoekjes, chapati, overheersen hier het aanbod. We zien de eerste heilige koeien op straat, ze

staan te grazen tussen het straatvuil midden op een verkeerspleintje. Varkens scharrelen over de smerige straten. Als we vol verbazing een foto maken van de varkens, vinden de bewoners dat maar vreemd en ook enigszins komisch. Op dat moment weten wij nog niet dat varkens, koeien en kamelen in het straatbeeld heel gewoon zijn. Later als we in Jaipur olifanten in het verkeer mee zien lopen vinden we dat al snel normaal. Beschilderde olifanten met een draagstoel op de rug voor vervoer van mensen en goederen maken deel uit van het verkeer.

In Delhi waren we de eerste dagen heel afzijdig in het contact met de bevolking. Nu hier in Jaipur, de tweede stad op onze reis, hebben we geleerd dat het heel gewoon is dat je door iedereen aangesproken wordt. Vaak zit er een commerciële bedoeling achter, maar je wordt niet meteen beroofd als je aangesproken wordt. Na enkele dagen in India leren we vanzelf dat het in gesprek raken met de Indiërs juist heel nuttig en leuk kan zijn. Het contact maken met de bevolking is juist een verrijking van de beleving van India.

In Jaipur maken we snel vrienden. Als we een keer de weg vragen naar het 'Wind Palace', of te wel de Hawa Mahal, krijgen we ongevraagd toeristische informatie over wat er nog meer het bezoeken waard is. Ook voor morgen krijgen we handige suggesties. Niet alleen de donkere Indiër die we aangesproken hebben doet het woord, maar ook zijn vrienden mengen zich in het gesprek. Maar zoals we steeds zullen ervaren, eindigt ieder gesprek in een uitnodiging om in een atelier of een winkel te komen kijken. Vrijblijvend uiteraard, zegt men. Menig Indiër die we ontmoeten blijkt een artiest te zijn die zelfgemaakte schilderijen wil showen. Of het is een juwelier die 'very good prices' zegt te hebben. Soms is best leuk om daarop in te gaan en het spel even mee te spelen. Als we dan een keer zeggen dat we wel willen kijken, maar vooral niets zullen kopen, worden we meegenomen naar de woning van de kunstschilder. Via smalle steegjes en poortjes kom ik samen met twee van mijn reisgenoten, Marc en Iwan, aan bij de woning van de kunstenaar. Joelende kinderen springen op ons af en bedelen om een 'pen', of heel brutaal om 'money'. Blaffende honden springen om mijn benen. Kippen rennen kakelend weg. De voeten vegen op het matje voor de deur en we gaan de twee-kamer woning binnen. De wanden bekleed met schilderijtjes in groot en klein. Op de vloer eenvoudige rieten matten. Uitbundig vertelt de schilder over z'n werkstukken en hij wijst trots op z'n pronkstuk waaraan hij samen met z'n broer vijf jaar aan gewerkt heeft. Toevallig vinden we dat schilderij de slechtste van de hele collectie. Door steeds een stap dichterbij de

deur te zetten proberen we ons zelf naar buiten te werken. Zonder de belofte dat we bij de andere reisgenoten uit onze groep reclame zullen maken voor zijn werk komen we niet weg. Hij weet allang in welk hotel we logeren en uit hoeveel mensen ons gezelschap bestaat en dat we uit Holland komen. Het lijkt of die informatie bij alle kooplieden in heel Jaipur bekend is. Want zoveel andere toeristen zien we niet, daardoor schieten alle kooplui als muskieten op ons af.

De volgende dag lopen Marc, Iwan en ik weer door de drukke straten van het centrum van Jaipur. We hebben net wat gedronken in een authentiek theehuis en zijn onderweg naar de minaret voor de beklimming en het uitzicht over de stad. Als Marc weer eens door een Indiër aangesproken wordt, denk ik dat het om de zoveelste koopman gaat en loop door. Dan roept Marc ons terug, het gaat blijkbaar om wat anders. Snel wordt duidelijk dat deze Indiër iets bijzonders van ons wil. Hij wil dat wij een brief in het Nederlands voor hem vertalen. Blijkbaar zien wij er zo Nederlands uit, misschien wel door de lengte van Iwan, dat hij ons van de straat pikt. De Indiër neemt ons mee naar een rustige plek waar we kunnen zitten en toevallig staan we net voor het vegetarische restaurant van zijn broer. Binnen in het keurige, maar wel kaal ingerichte restaurant, krijgen we thee aangeboden. Beleefd weigeren we, we komen net uit een theehuis. Volgens de Indiër duurt de vertaling niet langer dan een uur, maar wij houden vol dat we slechts 10 minuten tijd hebben. De Indiër die een juwelier blijkt te zijn, stelt zich voor als Amir en blijkt een Nederlandse reisleidster ontmoet te hebben, die hij nu als zijn vriendin beschouwt. Hij kan niet schrijven in het Engels of Nederlands, alleen in het Hindi. Marc krijgt pen en papier voorgelegd en Amir begint met het dicteren van de brief in het Engels. Het gaat over een grote bruiloft die er onlangs in de familie van Amir is geweest en waar wel meer dan 1500 bruiloftsgasten geweest zouden zijn. We kijken ongelovig bij dat aantal, maar als hij z'n broer vraagt om dat te bevestigen zegt die: 800. Onverstoorbaar gaat Amir verder met details over de verzending van juwelen naar Nederland en de bijbehorende betaling. Het gaat toch langer duren dan de 10 minuten en Iwan wordt ondertussen uitgenodigd om in de juwelierszaak van Amir te gaan kijken. Z'n broer de restauranthouder neemt hem mee naar de zaak een paar straten verder op. Ondertussen zwoegt Marc verder op de Nederlandse vertaling van de brief en ik kijk regelmatig op mijn horloge.

Uiteindelijk is de brief klaar en denken we afscheid te kunnen nemen en het nog steeds lege restaurant te kunnen verlaten. Maar niet nadat we de menu-

kaart en een adreskaartje van de zaak gekregen hebben. Restaurant 'Steam' staat er op het kaartje. Als we vanavond hier zouden komen eten, zouden we een 'special price' krijgen. Nu nog op zoek naar Iwan. Die vinden we een paar straten verder in de juwelierszaak aan een toonbank volgestald met armbanden en hangers. Als Marc voorzichtig naar de prijs van een ketting informeert, gaan alle laden open en wordt de collectie uitgesteld. Beloftes, als er nog over nadenken, met de vrouw overleggen en later terugkomen worden niet geaccepteerd. "Dan bel je nu toch met je vrouw?" Vanonder de toonbank wordt een telefoon gehaald. "Hier, bel haar nu!" Marc protesteert dat dat niet kan, want zijn vrouw is nu op het werk. Geraffineerd komt de juwelier door doorvragen te weten dat Marc's vrouw onderwijzeres is op de lagere school in Nunspeet. Amir denkt nu genoeg te weten en gaat zelf bellen. Toch enigszins onnozel begint hij via informatiediensten een speurtocht naar de school in Nunspeet. Marc staat machteloos en terwijl Amir in rap Hindi met de telefoon bezig is, krijgen we opnieuw thee aangeboden. Ditmaal wordt de thee door een knecht ergens van buiten gehaald. Alle pogingen om de vrouw van Marc telefonisch te spreken te krijgen lopen uiteraard stuk, tot grote opluchting van Marc. We worden voor de zoveelste keer bedankt voor de moeite en tijd van het vertalen van de brief. Marc belooft dat hij vanavond toch echt met z'n vrouw zal bellen over de keus van de ketting. Iwan en ik besluiten dat we vanavond misschien wel in het restaurant van de broer van Amir kunnen eten. Maar met misschien nog wat meer mensen van de groep en dan tegen een 'special price'. Bij het verlaten van het juwelierswinkeltje lijkt het of we er weer twee vrienden bij gekregen hebben. Opgelucht staan we weer buiten en vervolgen onze weg naar de minaret.

's Avonds gaan we naar de bioscoop. Er draait een nieuwe Bollywood film. Volgens de riksja-rijder die ons erheen brengt, is het een hele goede film. Wij beschouwen het als een experiment, de film is uitsluitend in het Hindi, maar het zou door het eenvoudige verhaal en het expressionele acteerwerk toch gemakkelijk te volgen moeten zijn. Na een uurtje film kijken hebben we genoeg gezien en door de rijen heen geven we elkaar een teken: 'moven'. Weglopen en weer terugkomen tijdens de film is in een Indische bioscoop heel gebruikelijk. Gooien met etenswaren en meezingende, meejoelende- en meeklapende toeschouwers ook. Onder de film weglopen vinden we dan ook niet ongepast.

Marc, Iwan en ik vinden een vijftal andere uit de bioscoopgroep bereidt om het door ons ontdekte vegetarische restaurant 'Steam' bij onze nieuwe

vrienden van vanmiddag uit te proberen. Met drie riksja-rijders en het adreskaartje vinden we restaurant 'Steam' in het centrum van Jaipur terug.

Het restaurant is nog steeds erg leeg en we lijken de enige gasten te zijn. Zou het nog te vroeg zijn volgens de plaatselijke gebruiken? De broer van onze nieuwe vriend herkent ons inderdaad en er wordt een voorname tafel van acht geformeerd. Om het ons zelf gemakkelijk te maken bij het bestellen, proberen we voor de hele tafel het zelfde te bestellen. Maak maar een paar vegetarische gerechten, genoeg voor ons achten en zet dat maar op tafel, aangevuld met rijst, luidt onze bestelling. En doe daar ook nog wat brood, nan, bij. Dat brood komt vrij snel, grote pannenkoek-achtige stukken brood. Op de rest van het eten moeten we heel lang wachten. Na anderhalf uur wachten wordt de stemming aan tafel er niet beter op. Zijn we toch te vroeg op de avond? Na verloop van tijd komen er wat andere gasten in het restaurant, of zijn het nou kennissen van de restauranthouder?

Nadat we oneindig lang gewacht hebben komen de eerste schalen met rijst en vegetarische gerechten op tafel. Ook fraaie schalen met salades, dus met gewassen sla, tomaat en komkommer. Hadden we niet duidelijk genoeg gemaakt dat in water gewassen groente eten voor ons veel te riskant is? De rest van de vegetarische schotels zijn prima en overvloedig.

Net als Marc nogmaals het merkwaardig verhaal van onze vriend en het vertellen van de brief vertelt, komt onze vriend Amir binnen. De begroeting is allerhartelijkst lijkt het wel. Zonder schroom zet onze vriend zich bij ons aan tafel en helpt met het leegmaken van de schalen. Zo wordt onze vriend dus ook een gast aan tafel. Met de groentegerechten die wij niet willen of durven eten weet Amir wel raad. Toch brutaal eigenlijk om zo maar bij mensen die je nauwelijks kent aan tafel te schuiven en zonder te betalen mee te eten. Maar het is tenslotte onze nieuw vriend. Na afloop van het late diner worden vooral de dames nog een keer uitgenodigd om in Amir's juwelierszaak te komen kijken. De resterende heren wandelen terug naar het hotel vlak buiten de muren van het stadscentrum. Onderweg concluderen we dat onze nieuwe vriend zich voordeed als een zielige analfabeet, maar ondertussen een geslepen zakenman met geraffineerde trucks is.

Agra

Laat in de middag komen we aan in de stad Agra, een grote plaats met bijna een miljoen inwoners. Agra trekt het grootste aantal toeristen van India, want

de monumenten behoren tot de mooiste van het land. Zoals bijvoorbeeld de Taj Mahal, het bekende staaltje van Mogolse architectuur dat een van de symbolen van India is geworden. Op de dag dat we aankomen is de Taj Mahal gesloten voor publiek. Morgen vroeg, bij zonsopkomst, gaan we dit bouwwerk bekijken. Het is niets meer dan een fraai uitgevoerd mausoleum voor de graftombe van de vrouw van Shah Janan. We besluiten tot een wandelingetje om de omgeving te verkennen en om misschien al een glimp van de Taj Mahal te kunnen zien. Met z'n vijfen, Marc, Iwan, Wilma, Mireille en ik, gaan we op pad. De Taj Mahal is rondom afgeschermd door een meters hoge muur van rode zandsteen. Het complex ligt in een fraai park, geheel autovrij met groene plantsoenen en brede lanen. Op onze tocht door het park worden we aangesproken door een Indiër van meer dan middelbare leeftijd en flink postuur. Hij herkent ons meteen als toeristen en opent het gesprek met de boodschap dat de Taj helaas vandaag gesloten is. Als of we dat niet wisten. Maar hij weet uiteraard wel een manier om de Taj Mahal vandaag al te zien te krijgen, wel gedeeltelijk, maar toch gratis. Al helemaal gewend aan dit soort toenaderingen besluiten we op zijn voorstel in te gaan. Nieuwsgierig volgen we onze vriend door het park, via trappetjes, steegjes en trappenhuisen. Uiteindelijk belanden we via een nooduitgang op het dak van een drie etages tellend gebouw. Gebukt om het hoofd niet te stoten bij lage onderdoorgangen kruipen we door de nooduitgang op het platte dak. Inderdaad kunnen we vanaf dit dak een gedeelte van de Taj Mahal zien. We zien de ui-vormige witte marmeren koepel in het midden van de Taj. Op de hoeken staan vier slanke minaretten te glanzen. Het maakt een sprookjesachtige indruk in de warme gloed van de ondergaande zon.

Onze vriend belooft nog meer spectaculaire uitzichten te laten zien en we volgen hem braaf op zijn rondleiding. Onderweg raken we in een boeiend gesprek over het leven in India en de Godsdienstbeleving in het bijzonder. De route voert dieper het park in. Bij een klaphekje forceert onze vriend de sluiting en we beklimmen een grasgroen heuveltje in een weelderig en kleurrijk bosje met bloeiende planten. Van hier af hebben we een leuk uitzicht over de Yamuna rivier met z'n brede zandoevers en de Taj Mahal in de verte. Ook leuk, maar minder spectaculair dan de eerste aanblik van de Taj.

Enthousiast geworden en ook door de gesprekken over Hindoestische rituelen stelt onze gids voor een Kali-tempel te gaan bezoeken. We hebben deze middag toch niets anders te doen en gaan op zijn voorstel in. In een korte wandeling leidt hij ons via allerlei paden die normaal voor publiek gesloten blijven, naar de oevers van de Yamuna rivier. Hier treffen we een kleine crematieplaats pal aan de waterkant. Aan de smeulende houtrestanten is te zien dat het zeer recent gebruikt is. Het is niet zo groot en indrukwekkend als we later in Varanasi zullen gaan zien. Uit het gesprek blijkt dat zijn dagelijks werk iets met deze crematieplaats te maken heeft. Het doel van onze wandeling staat aan de andere zijde van het smalle weggetje langs de rivier. Het vierkante betonnen gebouwtje heeft aan de buitenkant niets heiligs. Van uit de deuropening zien binnen in het schemerdonker een priester de glanzende tegelvloer in het tempeltje dweilen. Het is een kleine kale man op blote voeten en zijn priestergewaad maakt een armoedige indruk. Beleefd vragen we of we binnen mogen komen en trekken wandelschoenen en bergschoenen uit. Op blote voeten stappen we de natte vloer van het tempeltje binnen. In de schemerige ruimte staat alleen het Kali-beeld verlicht door het binnen vallende daglicht door de deuropening en een loshangend gloei-peertje aan het balkenplafond. Het beeld ziet er afschrikwekkend uit, het schijnt dan ook iets met de dood te maken te hebben. De overheersende kleuren van de uitgebeelde vrouw zijn zwart en oranje. Zij is gekleed in een goudbrokaten mantel. Met een geheimzinnig lachje tilt de priester de mantel tot aan het middel omhoog. Alleen zo wordt de zware gouden ketting zichtbaar die het beeld onder de rokken draagt. Tevreden over onze 'verbazing' laat de priester de rokken weer zakken en gaat over tot de orde van de dag. Hij wijdt zich weer volledig aan het schikken en herschikken van de bloemen in de offerschalen rondom het beeld. We laten wat rupees achter bij de priester en trekken buiten ons degelijk schoeisel weer aan. Geduldig staat onze vriend, onze gids, buiten nog op ons te wachten. De conversatie gaat weer over de godsdienstbeleving, de bijbehorende rituelen, maar ook over de verschillen tussen

de Indiasche- en onze eigen westerse cultuur. Het gesprek wordt steeds diepgaande en het wandeltempo steeds lager. Terwijl we weer langzaam richting de Taj Mahal wandelen, splitst onze groep zich geleidelijk in tweeën en wordt de kloof steeds groter. Achteraan in een diep gesprek gewikkeld met onze vriend en vooraan diegenen die het totaal niet interesseren. Ik vraag me af hoe we onze vriend kwijt raken.

Langzamerhand komen we weer op het punt in het park waar we voor het eerst aangesproken werden door onze gids. Omdat we toch wel minstens twee uur een vriend als gids gehad hebben moeten we hem een redelijke tip geven. Gezamenlijk betalen we enkele honderden rupees. Ik ervaar het ook als een soort van 'losgeld'. Nadat we hem bedankt hebben voor de bewezen diensten zien we hem weer zijn plaats innemen en posten om de volgende argeloze toeristen op te vangen. Voor ons was het een ongeplande, maar toch interessante rondleiding en voor hem waarschijnlijk een aardig bijverdienste. Rustig wandelen we naar ons luxe hotel, onderweg alleen nog maar aangesproken door fiets-riksja-rijders die wat willen verdienen. Lopen zou hier verboden moeten worden als het aan de riksja-rijders ligt. Morgen bij zonsopkomst zullen we de Taj Mahal volledig en van dichtbij kunnen zien.

Het is feest in Khajuraho.

In de middag komen we aan in kleine en landelijke plaatsje Khajuraho en we treffen het, want het is vandaag en morgen feest in het dorp. Jaarlijks wordt hier de trouwdag van de God Shiva herdacht en dus is het morgen groot feest. De dag ervoor is men druk met de voorbereidingen bezig. 's Avonds in het dorp is het gezellig druk met muziek, verkoopkraampjes en vooral veel mensen. Uit de verre omtrek is de voornamelijk boerenbevolking naar dit stadje gereisd om het jaarlijkse feest in de tempel te vieren.

De volgende morgen, op de feestdag zelf, zijn we getuige van het ritueel wat zich in het tempelcomplex afspeelt. Al heel vroeg in de morgen vanaf vier uur begint het ritueel. Allereerst gaat men zich baden en reinigen in het meer bij de tempels. Het water ziet er vies uit en waarschijnlijk wordt hun ziel er het schoonst van. Met een kruik gevuld met het heilige water uit het meer rent men dan, half ontkleed, de trappen van de dichtstbijzijnde tempel op. Onder luid gejoel en gebrul bestormt men de tempel. Mannen en vrouwen in aparte groepen. Vervolgens gooit men dan de kruik leeg over het Shiva beeld in het heilige der heilige en verlaat via andere trappen weer de tempel.

In de drukt van de hoofdstraat, te midden van vrolijke feestgangers worden we aangesproken door een jonge Indiër van zo'n 25 jaar. Scherpe, krachtige gelaatstrekken, netjes gekleed en een wit strooien hoed typeren zijn uiterlijk. "Hello my friends, can I help you?" Ondertussen zijn Marc, Iwan, Paul en ik helemaal gewend aan het contact met de bevolking en we vragen nogmaals wat nu de betekenis is van het feest. Van onze nieuwe vriend krijgen we een duidelijke uitleg over dit feest van Shiva. Tenminste voor zover dat mogelijk is midden in deze drukke hoofdstraat. Onze vriend stelt zich voor als Kalou en hij is in het gezelschap van zijn vriend Andreas. Ze stellen voor meer uitleg te geven van het feest en het leven in het stadje Khajuraho. We spreken af elkaar opnieuw te ontmoeten op het terras van een koffiehuis over een uur. Ondertussen gaan wij met z'n vieren, Marc, Iwan, Paul en ik het tempelcomplex bekijken.

Later op het terras van een koffiehuis, met uitzicht op het tempelcomplex, ontmoeten we volgens afspraak onze nieuwe vrienden Andrea en Kalou. Wij bieden ze een colaatje aan en zij vertellen over hun leven in dit dorp en hun positie in het kaste systeem in India. Ze blijken tot de hoogste kaste te behoren en staan daarom hoog in aanzien in het dorp. Ze wonen in het oude, traditionele gedeelte van het dorp: 'The Old Village'. Vanwege het feest en de vakantie brengen ze nu de meeste tijd door in het nieuwe deel van het dorp. Dat nieuwe Khajuraho is er bijgebouwd na de restauratie van het tempelcomplex en bestaat voornamelijk uit restaurantjes, koffiehuisen en winkeltjes. Bij een tweede rondje cola stijgt de stemming. Omdat zowel Andreas als Kalou zeer behoorlijk engels spreken, kunnen we een goed gesprek houden. We vragen hoe het met hun burgerlijke staat is. Andreas is getrouwd, maar als we meer uit beleefdheid informeren of z'n vrouw leuk is, kijkt hij heel bedenkelijk en zegt zuinig: "ze gaat wel". "Kun je dan niet scheiden en een andere vrouw uitzoeken?" Nee, dat blijkt niet mogelijk om het aanzien van de familie niet te schenden. Scheiden is uitgesloten als je aan de hoogste kaste be-

hoort. Onze twee nieuwe vrienden nodigen ons uit om te komen kijken in hun geboortedorp, The Old Village. Samen met Andreas en Kalou wandelen we naar het oude deel van Khajuraho. Het is een tochtje van een kwartiertje en eigenlijk waren we toch al van plan daar heen te gaan. Met onze nieuwe vrienden wordt de excursie veel interessanter. Het is hun geboorteplaats en door rijke en goedgeefse buitenlanders mee het dorp in te nemen, staan ze hoog in aanzien bij hun dorpsgenoten.

Wandelend door de nauwe straatjes zien we armoedig uitziende huisjes. In ieder geval ziet de buitenkant van de uit ruwe steen opgetrokken huisjes er zeer eenvoudig uit. Kinderen rennen op ons af, maar bedelen doen ze niet. Uit de open ramen klinken flarden van Indiasche muziek. Koken doet men niet binnen in deze huizen, maar op binnenplaatsjes. Andreas wijst op de vuurplaatsen waar brood gebakken wordt, chapati, en de potten en de schalen om saus te maken, zoals hij letterlijk zegt. Er is blijkbaar geen stromend water, want we komen langs een grote en diepe waterput die nog steeds in gebruik is.

Een bezoek aan het dorpsschooltje is het meest aardige aan de wandeling door het dorp. Onderwijs is hier gratis, enerzijds omdat men vindt dat scholing noodzakelijk is voor de toekomst en anderzijds omdat de ouders het toch niet zouden kunnen betalen. Dit schooltje is enkele jaren geleden gesticht door een Nederlandse dame. We bezoeken een gebouwtje met een klaslokaaltje beneden en een lokaaltje op de verdieping erboven. Het bovenste lokaaltje heeft geen echt dak, maar een plastic zeil dat over de dakspanten ligt. Geld voor leermiddelen zoals krijt, schriften en potloden is er eigenlijk niet. Giften van bijvoorbeeld toeristen zijn dus noodzakelijk voor het functioneren van het schooltje. In het klaslokaal staan geen stoelen en bankjes. De dertig kinderen in de leeftijd tussen zes en twaalf zitten normaal op de kleden op de grond. Nu zijn de kinderen vrij, ook zij hebben vakantie, zodat we rustig met een van de onderwijzers kunnen spreken.

Het schoolbord staat vol met rekensommen, vermenigvuldigingen van getallen met zeven cijfers. Ook de onderwijzer biecht op dat hij een rekenmachine gebruikt om de antwoorden te controleren. Grappig is het leesplankje met het Hindi-alfabet van 36 letters. Op verzoek leest de onderwijzer het leesplankje voor. Voor ons lijken de klanken onbegrijpelijk. Opvallend is dat sommige letters hard en andere juist zacht uitgesproken moeten worden. Marc wil per sé met het Hindi-leesplankje op de foto. Ze vinden het niet erg als we het van

de muur halen en even mee naar buiten nemen, daar is meer licht. Tenslotte laten we gezamenlijk een aanzienlijke donatie achter, waar heel wat schriften voor gekocht kunnen worden. Buiten staan Andreas en Kalou geduldig te wachten.

De wandeling gaat verder en komen langs het huis van de dorpsoudsten, waar de wijze besluiten genomen moeten worden en langs fruitbomen en moestuinen. Het dorp houdt hier op en we staan in een modderig weiland. Net buiten het dorp staat een afgelegen tempeltje, een Jaina tempel. Het is een heerlijk rustig plekje, weg van alle drukte en uitkijkend over akkerland. Aan de voet van de tempel, zittend op de stenen in een gezellige kring wisselen we nogmaals cultuurkennis uit. We hebben het onder andere over de koeien waar we op uitkijken. De Hindi eten geen vlees, dus deze koeien zullen nooit geslacht worden voor consumptie. In plaats daarvan krijgt het vee een rustige oude dag en sterft het een natuurlijke dood. Het gebruik van de huid voor de productie van leer stuit niet tegen het geloof van de Hindi, zij dragen bijvoorbeeld wel leren schoenen. Iwan grijpt in het gesprek regelmatig terug op feiten die hij in de Lonely Planet reisgids gelezen heeft. Maar ook Andreas kent de inhoud van de Lonely Planet heel goed. Feilloos weet hij de bladzijde nummers waarop een en ander staat uit z'n hoofd. Verbazend om dat te ervaren bij iemand uit het primitieve dorp Khajuraho. Daarmee bevestigt hij de eerste indruk dat we met goed ontwikkelde vrienden te maken hebben.

Andreas en Kalou
Iwan met Lonely Planet

Nog steeds begeleid door onze vrienden en gidsen Andreas en Kalou komen we weer terug in het nieuwe deel van Khajuraho. Het lijkt nu nog drukker ge-

worden en we hebben nog sterker het gevoel dat we op onze portemonnaie en andere persoonlijke spullen moeten letten. Toch geeft de aanwezigheid van onze vrienden enigszins het gevoel van zekerheid. Behendig loodsen zij ons door de drukte heen. Het voorstel om in een souvenirswinkel van een kennis te gaan kijken kunnen we niet weigeren, al zouden we dat wel graag willen. Binnen in het winkeltje lijkt het ideale moment gekomen om ze af te kopen, of te wel ze te betalen voor een paar uur gidswerk. We geven ze 500 rupees (12 euro), maar daar kijken ze bedenkelijk bij. Dat vinden ze niet genoeg voor beiden. Ons lijkt het ruim voldoende. Meteen is de vriendschap over en de stemming wordt hard en zakelijk. Marc probeert de situatie nog enigszins te redde door er een gebruikt polo-shirt bij cadeau te doen. Het wordt kieskeurig bekeken door Andreas en Kalou, maar ze willen het niet eens hebben. Over de uiteindelijk betaalde prijs voor het gidswerk blijven beide partijen het oneens. Zo zijn we weer een paar vrienden armer. Met een zucht van verlichting vervolgen Marc, Iwan, Paul en ik weer onze eigen weg. Voorlopig nog zonder vrienden en gidsen in het kielzog. Gelukkig staan onze gehuurde fietsen nog steeds bij het restaurantje waar we vanochtend ontbeten hebben. Als we nu eens een fietstocht ver buiten het dorp gaan maken worden we teminste niet meer door vrienden, gidsen, bedelaars en andere goeddoeners aangesproken. De tocht gaat naar het dorp Rajnagar, vijf kilometer verderop. Daar komen geen toeristen. Toch worden we onderweg gemaand tot afstappen door een Indiër op een brommer. Hebben we een regel overtreden, de hand niet uitgestoken of te hard gefietst? Nee, het is een gewone landarbeider die een foto van een toerist wil. Marc en Iwan worden uitgekozen om te poseren naast de Indiër van de brommer, langs de kant van de weg. Paul maakt de foto met het toestelletje van de landarbeider en we hebben weer een vriend er bij. Zo kan het ook, maar het is de verbazingwekkende omgekeerde wereld.

Varanasi

Het is druk in de hoofdstraat in het centrum van Varanasi, vlakbij de Ganges rivier. Het is er vol met Indiërs op fietsen, vrouwen met manden op het hoofd, koeien die scharrelen tussen het groente- en fruit afval van de marktkramen en kinderen die je aan willen raken bij het bedelen. Auto's mogen hier niet komen, dat wordt streng bewaakt door de politiepost, enkele honderden meters terug. Een enkele fietsriksja zie je hier nog wel, druk bellend om door de drukte te kunnen passeren. Toeristen zijn er wel, maar hun aanwezigheid valt in het niet bij het grote aantal kleurrijk geklede Indiërs. Wij, Marc, Iwan, Paul

en ik, gaan in de richting van de Chowk, het labyrint van smalle steegjes vol met allerhande winkeltjes. Omdat we morgen aan de terugreis beginnen willen we nog wat souvenirs kopen. Marc wil een koperen kandelaar mee naar huis nemen. Iwan zoekt om de een of andere reden een aansteker, terwijl hij niet rookt en ik heb mijn zinnen gezet op een houten Shiva beeld. Aan het begin van de eerste nauwe steeg die we vanaf de hoofdstraat linksaf ingaan staat onze vriend van gisteren, toevallig, al te wachten. Een warrig uitziende Indiër, gekleed in een lang grijs gewaad en met een wit kruis op zijn voorhoofd geschilderd. Maar voor de rest ziet hij er niet gevaarlijk uit. Gisteren troffen we hem hier ook al en heeft hij onze begeleid naar een uitzichtspunt waarvan dan we de Gouden Tempel konden zien. De tempel is uiterst heilig en niet Hindoes mogen er absoluut niet komen, zelfs niet in de buurt. Geen enkele niet ingewijde mag de drempel van dit gebouw overschrijden; zelfs in de nabijheid mag een vreemdeling geen bloemenslingers of beelden aanraken. Dat zou heiligschennis zijn. Fotograferen van de tempel is volstrekt verboden. Politieposten en militaire stelling, verdekt opgesteld op daken, bewaken de Gouden Tempel. Na betaling van enkele honderden rupees bracht onze vriend en gids ons gisteren via steegjes, poortjes en trappen naar het dak van een winkeltje. Een pand van vijf etages, met daar bovenop een soort van dakterras. Van hieruit konden we van bovenaf op de Gouden Tempel neerkijken. Eigenlijk zagen we alleen de ui-vormige, zwaar met goud beklede koepel. Vanaf de omringende daken zagen we minstens twee politieposten, bewapend met mitrailleurs. De tempel is zo heilig dat het gebouw uiterst goed verstopt ligt op een binnenplaatsje en alleen via de juiste poortjes en steegjes te vinden is.

Maar vandaag staat onze vriend en gids ook alweer te wachten. Omdat we niet precies weten maar we de gezochte winkeltjes kunnen vinden, geven we onze bestellijst voor souvenirs door aan onze trouwe gids. "No problem, please follow me", en vol vertrouwen gaan we op pad. Vandaag is veel minder druk dan gisteren in de Chowk en dat komt volgens onze gids omdat vandaag de beslissing valt over de bouw van de omstreden tempel in een naburige deelstaat. De plannen voor de bouw van die tempel heeft recent tot commotie en rellen geleid tussen de Hindoes en de Moslims. Uit vrees voor onlusten blijven de Indiërs vandaag van drukke winkelcentra weg volgens onze gids. Kunnen wij dus vandaag in een veel rustigere Chowk onze inkoop doen. Ongemerkt staan we opeens voor een winkel met koperwerk. Marc slaagt hier met zijn koperen kandelaar voor thuis. Verder staat op de bestellijst een houten Shiva beeld. Enkele straatjes verder staan we voor een luxe

winkel met houtsnijwerk. Het lijkt een exclusieve zaak en zeker niet de goedkoopste, maar ze hebben een grote sortering in houtsnijwerk. Hier koop ik een houten Shiva van Bohdi wood, of Kumbal wood volgens de verkoper. Zorgvuldig wordt mijn beeld door twee bedienden ingepakt. De ene is bezig met plastic, papier en touw. De tweede geeft zorgvuldige aanwijzingen en wijst waar het plakband geplakt moet worden. Een derde verkoper mag afrekenen. Buiten wacht onze vriend en gids geduldig. Ongetwijfeld krijgt hij een goede provisie van deze winkel voor het aanbrengen van klanten. Verder gaat de tocht door de Chowk en de aansteker voor Iwan vinden we in een winkeltje dat we zelf op eigen gelegenheid nooit gevonden zouden hebben. Alle boodschappen hebben we gedaan en we gaan op zoek naar de uitgang van de Chowk. Onze gids gaat voor. Op het punt waar we onze vriend ontmoet hebben nemen we afscheid en geven hem een flinke tip. Het kost wel een paar rupees, maar het is ontzettend handig zo'n vriend op betaling.

's Avonds gaan we opnieuw naar de oevers van de Ganges, maar nu voor de 'avondceremonie'. We nemen de motorriksja en het wordt een dolle rit door het drukke verkeer. Onze chauffeur houdt een wedstrijdje met een andere riksjarijder. Menigmaal denken we dat dit onze laatste rit wordt, maar dan blijkt de riksja toch weer met enkele centimeters speling aan een bus of vrachtwagen ontsnapt te zijn. Aan de oever van de Ganges stappen we bij de zelfde schipper als vanochtend in de roeiboot. Terwijl de zon aan de hemel zakt, brengt men aan de Ghat alles in gereedheid voor een heilige Hindu dienst. Aan boord van de boot hebben we 300 kleine drijvende kaarsjes. Het is de bedoeling dat alle kaarsjes aangestoken worden en links en rechts van de boot in het water gezet worden. Terwijl de schipper langzaam verder roeit, vormt zich zo een lichtend spoor op het water van de heilige rivier. Bij het offeren van een kaarsje aan de rivier is het gebruikelijk dat je een wens doet. Volgens de schipper is met zoveel kaarsjes als we aan boord hebben de kans heel erg groot dat je wens uit komt. Als alle kaarsje brandend in het water drijven, roeit de schipper terug naar de Ghat, waar ondertussen de dienst al begonnen is. Begeleid door muziek, zang, bellen trommels, licht en fakkels voert een in fel oranje geklede priester rituele en religieuze handelingen uit. Op de trappen van de Ghat zit het vol met mensen, de priester is bezig met wierrookvaten en fakkels. Aan zijn linkerzijde wordt op de tabla gedrumd, aan zijn rechterzijde worden bellen geluid. Vanaf onze boot, die samen met andere boten, enkele meters vanaf de oever ligt, is het een kleurrijk en indrukwekkend schouwspel. Bloemenmeisjes proberen hun laatste bloemen en kaarsjes te verkopen aan de toeschouwers op de kade. De assistent van de

schipper springt vanaf de boot op de kade. Even later komt hij terug met een ketel thee. Kleine glaasje met zoete muntthee gaan rond op onze boot. Het geheel heeft een mystieke en onvergetelijke sfeer. Aan het eind van de ceremonie verstommen de bellen en de tabla's en wordt er op een trompet geblazen. Dit is het sein voor de toeschouwers om te offeren aan de Ganges. Voorzichtig zet men zijn kaarsje in het water en doet een wens.

De ceremonie is teneinde en de schipper zoekt aan de Ghat een plaats om af te meren. Onder de indruk verlaten we de boot en wandelen we door de straten van Varanasi naar de riksja standplaats. Morgen nog een dag in deze stad en dan nemen we de nachttrein naar Delhi, het uitgangspunt van de reis.

Het wordt al zowat licht als ik wakker wordt in de nog steeds verder schommelende treincoupe. Gelukkig, realiseer ik mij, ben ik niet wreed gewekt door de rechtmatige eigenaar van de door mij gekaapte treincoupe, of nog erger door een boze conducteur. Ook andere reizigers blijken al wakker te zijn. Vanachter het gordijntje hoor ik de piepende klapdeuren aan het begin van de wagon en het nerveuze geloop naar de toiletten. Ik schuif mijn gordijntje open en zie dat mijn reisgenoten de lakens en kussens in hun coupe aan het opruimen zijn. Terwijl ik mijn schoenen aantrek gaat ook bij het bovenste stapelbed boven mij, het gordijntje open. Twee mannen springen er uit. Blijkbaar hebben die samen de nacht doorgebracht in het bed boven mij. Ook nieuwe vrienden?

Nog voor de trein stilstaat stormen kruiers in rode kielen de wagon binnen. De gemoedelijkheid van de treinreis is wreed verstoord. Nerveus wordt er onderhandeld met de kruiers en iedereen lijkt de trein tegelijk te willen verlaten. We zijn aangekomen in Delhi voor de terugvlucht naar Amsterdam.

PS. De reis is gemaakt in maart 2002. Dit verhaal werd geschreven op het terras van 'Cafe Funchal' op het Madeira in juli 2002.